

INTERVENCIÓ INSTITUCIONAL ELEMENTS PER A L'ANÀLISI EN MENORS INFRACTORS O EN RISC

BUTLLETÍ DE DIFUSIÓ DE RECERQUES

INVEsbREU

Presentació

Si bé, en un sentit estricte, qualsevol intervenció de l'Administració sobre els menors pot entendre's com a *institucional*, s'ha acceptat majoritàriament que aquesta expressió es refereix a l'atenció dels menors que hi ha en els centres residencials. L'*Invesbreu* que ara ens ocupa està dedicat a aquesta atenció i sintetitza tres investigacions: dues de dedicades a l'àmbit de la justícia de menors, concretament al Centre Educatiu l'Alzina, i una altra de dedicada als centres de protecció. Les investigacions són les següents: «L'adaptació de la norma en els centres de menors», de Blai Guarné i Pablo Rivarola; «Construcció narrativa del menor com a subjecte d'intervenció», dels mateixos autors; i, finalment, «Estudi comparatiu dels factors d'incidència en el temps d'estada d'infants i adolescents en diversos centres residencials d'acció educativa (CRAE)», de Josep Maria Torralba.

«L'adaptació de la norma en els centres de menors»,
de Blai Guarné i Pablo Rivarola

Introducció

En el context del sistema penal, la justícia de menors passa per constituir un àmbit d'actuació singular de naturalesa formalment sancionadora però materialment educativa, articulada a l'entorn del reconeixement exprés de les necessitats especials del menor infractor. L'objectiu explícit que refereix el sistema en la seva intervenció responsabilitzadora, aposta per evitar la consolidació d'una entitat delictiva en el menor, em-

Introducció

Si bien, en un sentido estricto, cualquier intervención de la Administración sobre los menores puede entenderse como *institucional*, se ha aceptado mayoritariamente que esta expresión se refiere a la atención de los menores que hay en los centros residenciales. El *Invesbreu* que nos ocupa está dedicado a esta atención y sintetiza tres investigaciones, dos dedicadas al ámbito de la justicia de menores, concretamente al Centro Educativo l'Alzina, y la otra dedicada a los centros de protección. Las investigaciones son las siguientes: «La adaptación de la norma en los centros de menores», de Blai Guarné y Pablo Rivarola, «Construcción narrativa del menor como sujeto de intervención», de los mismos autores, y, finalmente, «Estudio comparativo de los factores de incidencia en el tiempo de estancia de niños y adolescentes en varios centros residenciales de acción educativa (CRAE)», de Josep Maria Torralba.

«La adaptación de la norma en los centros de menores»,
de Blai Guarné y Pablo Rivarola

Introducció

En el contexto del sistema penal, la justícia de menors passa per constituir un àmbit de actuació singular de naturalesa formalment sancionadora però materialment educativa, articulado en torno al reconocimiento expreso de las necesidades especiales del menor infractor. El objetivo explícito que refiere el sistema en su intervención responsabilitzadora apuesta por evitar la objetivación y

fasitzant allò que és provisional i episòdic del seu comportament infractor. Aquesta intervenció ha de constituir l'oportunitat d'atendre les necessitats socials, psicològiques i pedagògiques del menor, i la resposta judicial s'ha d'inscriure en el marc d'una intervenció global de tipus educatiu que capaciti el menor com a persona autònoma, socialment madura i cívicament responsable.

Objectius

La present investigació analitza determinats aspectes de la dinàmica de la intervenció educativa en els centres de justícia juvenil, a partir d'un estudi dut a terme en el Centre Educatiu l'Alzina, centre de compliment de mesures de règim tancat, del Departament de Justícia i Interior de la Generalitat de Catalunya.

En els centres de menors, la pràctica educativa s'enfronta al repte de conjugar l'ideal que descriu la norma amb la realitat de la intervenció. La competència en aquest encaix es desenvolupa en un espai liminar, intermedi, entre la rígida precisió de la normativa i la seva plàstica posada en escena.

Amb el propòsit investigador de desvetllar els processos implicats en aquesta complexa articulació, s'han analitzat: 1) la incorporació de la normativa a la dinàmica de funcionament del Centre; 2) els usos adaptatius d'aquesta incorporació en la pràctica educativa; 3) la lògica implícita d'aquesta adaptació en la re-semantització constant de les nocions centrals del sistema motivacional, i 4) la racionalitat subjacent d'una institució sancionadora i educativa.

Metodologia

En el transcurs de la investigació s'ha aplicat una metodologia qualitativa, a partir de la consulta de la documentació interna del Centre Educatiu l'Alzina (llibres d'actes de grups, informes tutorialis, actes de reunions dels equips educatius, informes professionals específics), així com de la Normativa i el Projecte Educatiu del Centre. La metodologia del treball de camp i, específicament, la tècnica de l'«observació participant», van constituir, junt amb la realització d'entrevistes a interns i a personal del Centre, la principal eina d'investigació.

L'anàlisi es va iniciar l'any 2000, però es va centrar principalment en l'any 2001, any en què va entrar en vigor la Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors.

Algunes de les variables considerades van ser: la identificació dels indicatius de progrés i retrocés dels interns en els grups educatius, segons el sistema motivacional de fases (l'intern progressa o retrocedeix d'un grup a un altre, en funció de diferents indicadors comportamentals i convivencials); el desenvolupament i l'adaptació dels objectius i les expectatives en la intervenció educativa, i l'anàlisi de

la consolidació de una identitat delictiva en el menor, enfatitzant la provisionalitat i lo episòdic de su comportamiento infractor. Esta intervención debe constituir la oportunidad de atender las necesidades sociales, psicológicas y pedagógicas del menor, y la respuesta judicial debe inscribirse en el marco de una intervención global de tipo educativo que capacite al menor como persona autónoma, socialmente madura y cívicamente responsable.

Objetivos

La presente investigación analiza la dinámica de la intervención educativa en el Centro Educativo l'Alzina, centro de cumplimiento de medidas de régimen cerrado, del Departamento de Justicia e Interior de la Generalitat de Catalunya.

En los centros de menores, la práctica educativa se enfrenta al reto de conjugar el ideal que describe la norma con la realidad de la intervención. La competencia en este encaje se desarrolla en un espacio liminar, intermedio, entre la fija precisión de la normativa y su plástica puesta en acto. Con el propósito investigador de revelar los procesos implicados en esta compleja articulación, se han analizado: 1) la incorporación de la normativa a la dinámica de funcionamiento del Centro; 2) los usos adaptativos de esta incorporación en la práctica educativa; 3) la lógica implícita de esta adaptación en la resemantización constante de las nociones centrales del sistema motivacional, y 4) la racionalidad subyacente de una institución sancionadora y educativa.

Metodología

En el desarrollo de la investigación se ha aplicado una metodología cualitativa, a partir de la consulta de la documentación interna del Centro Educativo l'Alzina (libros de actas de grupo, informes tutoriales, actas de reunión de los equipos educativos, informes profesionales específicos) y de la Normativa y el Proyecto Educativo del Centro. La metodología del trabajo de campo y, específicamente, la técnica de la observación participante, constituyeron, junto con la realización de entrevistas a internos y a personal del Centro, la principal herramienta de investigación.

El análisis se inició en el año 2000, pero se centró principalmente en el año 2001, año en que entró en vigor la Ley orgánica 5/2000, de 12 de enero, reguladora de la responsabilidad penal de los menores.

Algunas de las variables consideradas fueron: la identificación de los indicativos de progreso y retroceso de los internos en los grupos del sistema motivacional de fases (el interno progresa o retrocede de un grupo a otro en función de diferentes indicadores comportamentales y convivenciales), el desarrollo y la adaptación de los objetivos y las expectativas en la intervención educativa, y el análisis de las

les respostes donades davant de situacions conflictives (per exemple, la negativa dels interns a participar en la dinàmica grupal, els reclams sistemàtics i les escalades de demandes, els aïllaments i les crisis d'angoixa, les agressions i els comportaments violents entre interns, i les autolesions).

Conclusions

En els centres de menors, la intervenció del sistema de justícia juvenil esdevé paradigmàtica per la intensitat de la seva pràctica. En aquests centres, el sistema motivacional de fases progressives constitueix una lògica per si mateixa, autosostinguda a l'entorn de les nocions de «recompensa» i «sanció», i «progrés» i «retrocés». Una lògica d'intervenció caracteritzada per desenvolupar-se en un àmbit d'inconsistències i ambigüitats en el qual la demanda de precisions i límits resulta articulada per tots. Malgrat que el sistema motivacional pretén crear una referència sòlida per a la intervenció, l'enorme variabilitat de situacions i de casos comporta l'adaptació dinàmica del propi marc normatiu a cada situació.

En un sistema d'aquestes característiques, el temple dels marges, les plantades que no arriben a materialitzar-se, les insinuacions entre allò mig dit i allò mig entès, els exabruptes i les escalades soterrades, inquieten i neguitegen. Totes aquestes situacions, úniques i singulars, inscriuen la realitat de la intervenció en un joc constant d'angoixes i incerteses entre allò que és tàcit i allò que és explícit, allò que és velat i allò que és manifest, que implica l'adaptació contínua de la norma a la realitat dels seus actors. Es tracta d'un joc intersticial de competències que situa la pràctica educativa en encreuaments d'indeterminació entre l'ajustament a la convenció de la norma i el seu encaix en la intervenció educativa real.

Aquesta adaptació constant de la norma que porten a terme els membres de la institució, obliga a ressignificar críticament la incorporació real de la lògica motivacional, en la qual el canvi de grup d'un intern tant pot ser interpretat com un «pas» o un «progrés» i en la qual la simulació i l'adaptació constitueixen elements funcionals i els esdeveniments –més enllà d'una interpretació particular– requereixen una lectura institucional.

Amb aquest propòsit, la investigació aprofundeix en la qüestió de fins a quin punt la lògica motivacional contribueix a explicar la realitat de la intervenció o, al contrari, descriu una realitat paral·lela a la dels seus actors. Una realitat en la qual els entramats que s'articulen des de les normes i les seves adaptacions doten de sentit les intervencions d'aquells que hi participen, conformant un ordre construït artificialment per límits i regles, reforços i inhibidors, que bé podríem representar, a nivell plàs-

respuestas brindadas ante situaciones conflictivas (tales como la negativa de los internos a participar en la dinámica grupal, los reclamos sistemáticos y las escaladas de demandas, los aislamientos y las crisis de ansiedad, las agresiones y los comportamientos violentos entre internos, y las autolesiones).

Conclusiones

En los centros de menores, la intervención del sistema de justicia juvenil deviene paradigmática por la intensidad de su práctica. En estos centros, el sistema motivacional de fases progresivas constituye una lógica en sí misma, autosostenida en torno a las nociones de «recompensa» y «sanción», y «progreso» y «retroceso». Una lógica de intervención caracterizada por desarrollarse en un ámbito de inconsistencias y ambigüedades en el que la demanda de precisiones y límites resulta articulada por todos. A pesar de que el sistema motivacional pretende crear una referencia sólida para la intervención, la enorme variabilidad de situaciones y de casos conlleva la adaptación dinámica del propio marco normativo a cada situación.

En un sistema de tales características, el tanteo de los márgenes, los plantes que no llegan a materializarse, las insinuaciones entre lo medio dicho y lo medio entendido, los desplantes y las escaladas soterradas, inquietan y desasosiegan. Todas estas situaciones, únicas y singulares, inscriben la realidad de la intervención en un juego constante de ansiedades e incertidumbres entre lo tácito y lo explícito, lo velado y lo manifiesto, que implica la adaptación continua de la norma a la realidad de sus actores. Se trata de un juego intersticial de competencias que sitúa la práctica educativa en encrucijadas de indeterminación entre el ajuste a la convención de la norma y su encaje en la intervención educativa real.

Esta adaptación constante de la norma que llevan a cabo los miembros de la institución, obliga a ressignificar críticamente la incorporación real de la lógica motivacional, en la que el cambio de grupo de un interno tanto puede ser interpretado como un «paso» o un «progreso» y en la que la simulación y la adaptación constituyen elementos funcionales y los acontecimientos –más allá de una interpretación particular– requieren una lectura institucional.

Con este propósito, la investigación profundiza en la cuestión de hasta qué punto la lógica motivacional contribuye a explicar la realidad de la intervención educativa o, por el contrario, describe una realidad paralela a la de sus actores. Una realidad en la que los entramados que se articulan desde las normas y sus adaptaciones dotan de sentido a las intervenciones de quienes participan en ellas, conformando un orden construido artificialmente por límites y reglas, refuerzos e inhibidores, que bien podríamos re-

tic, amb la quadricula de colors sistemàtics de l'obra de Piet Mondrian.

Des d'aquest punt de vista, es qüestiona fins a quin punt una lògica d'intervenció basada en aquest ordre artificial, que representa i incardina la realitat dels seus membres en les categories fixes d'un sistema motivacional de fases, incideix a través de la seva pràctica en la capacitació progressiva del menor com a subjecte autònom i responsable.

presentar, a nivel plástico, con la cuadrícula de colores sistemáticos de la obra de Piet Mondrian.

Desde este punto de vista, se cuestiona hasta qué punto una lógica de intervención basada en este orden artificial, que representa e incardina la realidad de sus miembros en las categorías fijas de un sistema motivacional de fases, incide a través de su práctica en la capacitación progresiva del menor como sujeto autónomo y responsable.

«Construcció narrativa del menor com a subjecte d'intervenció»
de Blai Guarné i Pablo Rivarola

Introducció

El sistema de la justícia juvenil concep el menor infractor com un subjecte en evolució del qual la societat ha de respondre educativament, dotant-lo dels elements i els recursos necessaris per a la seva maduració, així com de les eines que fomentin la seva progressiva responsabilitat i autonomia. Això suposa que, quan un menor ingressa en el sistema de la justícia juvenil, esdevé un subjecte d'intervenció socioeducativa. La intervenció judicial desenvolupada en un menor que ha comès un delicte adquireix una dimensió educativa basada en la seva definició prèvia del menor com a subjecte de necessitats i mancances, alhora que de drets, garanties i deures.

En els centres de menors, així com la lògica motivacional constitueix –tal com s'estudia en la recerca ressenyada abans– un sistema autosostenut a l'entorn de les nocions de «recompensa» i «sanció», i «progrés» i «retrocés», la intervenció

«Construcción narrativa del menor como sujeto de intervención»
de Blai Guarné y Pablo Rivarola

Introducción

El sistema de la justicia juvenil concibe al menor infractor como un sujeto en evolución del cual la sociedad debe responder educativamente, dotándolo de los elementos y los recursos necesarios para su maduración, así como de las herramientas que fomenten su progresiva responsabilidad y autonomía. Desde esta perspectiva, recogida en la legislación penal de menores, cuando un menor ingresa en el sistema de la justicia juvenil, deviene un sujeto de intervención socioeducativa. La intervención judicial desarrollada en un menor que ha cometido un delito adquiere una dimensión educativa basada en la definición previa del menor como sujeto de necesidades y limitaciones, a la vez que de derechos, garantías y deberes.

En los centros de menores, así como la lógica motivacional constituye –tal como se estudia en la investigación resumida anteriormente– un sistema autosostenido en torno a las nociones de «recompensa»

judicial desenvolupada en pro del menor infractor es reconeix i se sustenta en el context més ampli d'un sistema autorreferencial –conformat per registres i fitxes, informes i sentències, règims i normes– que vertebrada i reproduïx, en la seva pràctica, el retrat dels subjectes sobre els quals s'intervé.

Objectius

Aquesta investigació es proposa analitzar la construcció narrativa del menor subjecte d'intervenció que conforma el sistema de la justícia juvenil a través dels discursos judicial, institucional, assistencial, educatiu i psicològic (recollits en informes, sentències, actes, etc.), i com aquest «constructe narratiu» es relaciona i encaixa amb les pràctiques articulades pel propi sistema. Pràctiques que s'expliquen i es doten de sentit a partir de la identificació de les necessitats del menor i del reconeixement de les àrees d'intervenció.

Tenint en compte això que acaben de dir, la investigació analitza concretament: 1) la construcció narrativa del menor que el sistema judicial conforma a través dels discursos esmentats; 2) la correlació entre el *saber* contingut en aquestes formulacions discursives i les pràctiques operades pel sistema mateix en la seva intervenció, i, finalment, 3) l'encaix entre l'objectivació retòrica del subjecte en la identitat narrativa construïda i la pràctica d'una intervenció que ha de tendir a responsabilitzar i dotar d'autonomia al menor.

Metodologia

En el desenvolupament de la recerca s'ha aplicat una metodologia eminentment qualitativa. A partir de la consulta documental s'han identificat quatre casos reals extrets de les intervencions desenvolupades pel sistema de justícia juvenil. Aquests casos s'han estudiat tenint en compte les variables següents: ingressos en centres educatius, temps de vinculació amb el sistema de justícia de menors, tipus d'intervenció, processos realitzats i desenvolupaments assolits.

Els casos objecte d'estudi s'han treballat en funció de dos eixos d'anàlisi: 1) diacrònic: tres casos, corresponents a intervencions judicials iniciades amb la Llei orgànica 4/1992, de 5 de juny, reguladora de la competència i el procediment dels jutjats de menors; 2) sincrònic: un cas control, corresponent a una intervenció judicial iniciada amb la Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors. Totes les dades objecte d'anàlisi s'han inferit de la documentació generada pel recorregut dels menors objecte d'estudi a través del sistema de justícia juvenil (documentació institucional, judicial, educativa, psicològica i social).

y «sanción», y «progreso» y «retroceso», la intervención judicial desarrollada en pro del menor infractor se reconoce y se sustenta en el contexto más amplio de un sistema autorreferencial –conformado por registros y fichas, informes y sentencias, regímenes y normas– que vertebrada y reproduce, en su práctica, el retrato de los sujetos sobre los que se interviene.

Objetivos

Esta investigación se propone analizar la construcción narrativa de la figura del menor sujeto de intervención que conforma el sistema de la justicia juvenil a través de los discursos judicial, institucional, asistencial, educativo y psicológico (recogidos en informes, sentencias, actas, etc.), y como este «constructo narrativo» se relaciona y encaja con las prácticas articuladas por el propio sistema. Prácticas que se explican y se dotan de sentido a partir de la identificación de las necesidades del menor y del reconocimiento de las áreas de intervención.

Desde esta perspectiva, se analizan concretamente: 1) la construcción narrativa del menor que el sistema judicial conforma a través de los discursos mencionados, 2) la correlación entre el saber contenido en estas formulaciones discursivas y las prácticas operadas por el propio sistema en su intervención, y, finalmente, 3) el encaje entre la objetivación retórica del sujeto en la identidad narrativa trazada y la práctica de una intervención que debe tender a responsabilitzar y dotar de autonomía al menor.

Metodología

En el desarrollo de la investigación se ha aplicado una metodología eminentemente cualitativa. A partir de la consulta documental se han identificado cuatro casos reales extraídos de las intervenciones desarrolladas por el sistema de justicia juvenil. Estos casos se han estudiado considerando las siguientes variables: ingresos en centros educativos, tiempo de vinculación con el sistema de justicia de menores, tipo de intervención, procesos realizados y objetivos conseguidos.

Los casos objeto de estudio se han trabajado en función de dos ejes de análisis: 1) diacrónico: tres casos, correspondientes a intervenciones judiciales iniciadas con la Ley orgánica 4/1992, reguladora de la competencia y el procedimiento de los juzgados de menores; 2) sincrónico: un caso control, correspondiente a una intervención judicial iniciada con la Ley orgánica 5/2000, de 12 de enero, reguladora de la responsabilidad penal de los menores. Todos los datos objeto de análisis se han inferido de la documentación generada por el recorrido de los menores objeto de estudio a través del sistema de justicia juvenil (documentación institucional, judicial, educativa, psicológica y social).

Conclusions

La recerca, que pren el símil de l'anàlisi d'una narració (en aquest cas, la narració construïda sobre el menor), s'estructura en tres apartats: la descripció de l'escenari (el context), la descripció dels personatges (els subjectes d'intervenció) i l'anàlisi de la trama (el propi «constructe narratiu»). En el desenvolupament de cadascun d'aquests apartats s'evidencia un argument comú, articulat a l'entorn de la noció que els convoca: la responsabilitat.

Dins del que en la recerca es denomina *escenari*, s'exposa la conceptualització de la qual ha estat objecte el menor en el sistema penal des del seu inici; la concepció i la fonamentació a partir de les quals la justícia havia d'intervenir sobre el menor, des de la seva definició primera com a «subjecte de tutela» –a inicis del segle xx–, passant per la seva formulació com a «subjecte d'intervenció» –partint de la identificació i el reconeixement d'unes necessitats específiques–, fins a arribar a la seva formulació darrera com a «subjecte de responsabilitat» des del reconeixement explícit dels seus drets, les seves garanties i els seus deures.

En el capítol sobre el «subjecte» es descriu la manera en què el sistema de la justícia de menors construeix la «identitat narrativa» del menor –part d'un relat en el qual es pot reconèixer i pel qual és reconegut–, a partir de la qual s'operen les diverses intervencions (judicials, psicopedagògiques i assistencials) de les quals aquest serà destinatari. Sorgeix, així, un subjecte l'entitat del qual s'esdevé sempre a partir dels discursos que conformen la seva «identitat narrativa», la qual es veurà reflectida en la diversitat d'informes i documents que sobre ell es produeixen. Aquesta construcció no és pas absent del risc de transformar-se en una il·lusió que, cercant sostenir-se com a mecanisme vàlid i inequívoc, es distancii del subjecte real i es consolidi com una mirada sense objecte.

En el capítol que en la recerca es presenta com la «trama», s'intenta evidenciar com la construcció de la «identitat narrativa» d'un subjecte d'intervenció pot tenir característiques similars a la construcció d'una identitat literària. Es vol subratllar que si el llenguatge no produeix efectes de sentit –intervencions– sobre els subjectes, aquests no podran reconèixer-se en la identitat formulada, objecte de treball, reforma i correcció.

És, en definitiva, en la noció de responsabilitat on es conjuguen els discursos implicats en el sistema de justícia juvenil, marcant i establint la diferència entre un *subjecte construït* en la narració i un *subjecte constructor* de la pròpia narració, en la mesura que és en la responsabilitat dels propis actes on la narrativa adquireix la seva lògica i el seu sentit.

Conclusiones

La investigació, que toma el símil del análisis de una narración (en este caso, la narración construida sobre el menor), se estructura en tres apartados: la descripción del escenario (el contexto), la descripción de los personajes (los sujetos de intervención) y el análisis de la trama (el propio «constructo narrativo»). En el desarrollo de cada uno de estos apartados se evidencia un argumento común, articulado alrededor de la noción que los convoca: la responsabilidad.

Dentro de lo que en la investigación se denomina *escenario*, se expone la conceptualización de la que ha sido objeto el menor en el sistema penal desde su inicio; la concepción y la fundamentación a partir de las cuales la justicia había de intervenir sobre el menor, desde su definición primera como «sujeto de tutela» –a inicios del siglo xx–, pasando por su formulación como «sujeto de intervención» –partiendo de la identificación y el reconocimiento de unas necesidades específicas–, hasta llegar a su formulación última como «sujeto de responsabilidad» desde el reconocimiento explícito de sus derechos, garantías y deberes.

En el capítulo sobre el «sujeto» se describe el modo en que el sistema de la justicia de menores construye la «identidad narrativa» del menor –parte de un relato en el cual se puede reconocer y por el cual es reconocido–, a partir de la cual se operan las diversas intervenciones (judiciales, psicopedagógicas y asistenciales) de las que éste será destinatario. Surge, así, un sujeto cuya entidad deviene siempre a partir de los discursos que conforman su «identidad narrativa», la cual se verá reflejada en la diversidad de informes y de documentos que sobre él se producen. Esta construcción no está ausente del riesgo de transformarse en una ilusión que, buscando sostenerse como mecanismo válido e inequívoco, se distancie del sujeto real y se consolide como una mirada sin objeto.

En el capítulo que en la investigación se presenta como «la trama», se intenta evidenciar como la construcción de la «identidad narrativa» de un sujeto de intervención puede tener características similares a la construcción de una identidad literaria. Se quiere subrayar que si el lenguaje no produce efectos de sentido –intervenciones– sobre los sujetos, éstos no podrán reconocerse en la identidad formulada, objeto de trabajo, reforma y corrección.

Es, en definitiva, en la noción de responsabilidad donde se conjugan los discursos implicados en el sistema de justicia juvenil, marcando y estableciendo la diferencia entre un sujeto construido en la narración y un sujeto constructor de la propia narración, en la medida en que es en la responsabilidad de los propios actos donde la narrativa adquiere su lógica y su sentido.

«Estudi comparatiu dels factors d'incidència en el temps d'estada d'infants i adolescents en diversos centres residencials d'acció educativa (CRAE) de la província de Barcelona»

de Josep Maria Torralba (col·laboració estadística de Josep Lluís C. Bosch).

L'objectiu d'aquesta investigació ha estat cercar i constatar els factors, en l'àmbit social i/o institucional, que més incideixen en el temps d'estada de l'internament d'infants i/o adolescents en diversos CRAE de la província de Barcelona dependents de la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA), adscrit avui al Departament de Benestar i Família de la Generalitat de Catalunya. Els CRAE són un recurs educatiu pensat per acollir institucionalment els infants o adolescents sota la mesura de la tutela o guarda administrativa fins que no puguin retornar amb la seva família o se'ls trobi una família acollidora. Són aquelles institucions on resideixen temporalment els menors als quals s'aplica la mesura d'acolliment simple en una institució, d'acord amb la proposta de mesura que consti en l'informe previ dels equips tècnics competents. La hipòtesi principal de l'estudi és que es poden trobar uns *factors comuns*, amb un pes específic determinat, en cadascun dels casos de prolongació de la mesura d'internament del l'infant o l'adolescent en el CRAE, i que aquests factors sempre són els mateixos.

La població objecte de l'estudi és la població de menors residents en CRAE de la província de Barcelona en data 15 de novembre de l'any 2000. Es realitza una consulta a la base de dades de menors AS-400 de la DGAIA per tal d'extreure'n el llistat dels individus residents en aquell moment. Després de corregir i depurar el llistat obtingut per descartar els menors ingressats en centres d'urgència o emergència, s'obté finalment una població resident censada de 1.020 individus.

Ateses les característiques de la població, es realitza un mostreig aleatori estratificat per les variables «sexe» (home / dona), «edat» (0-5 anys / 6-12 anys / 13-18 anys) i «durada de l'internament» (fins a dos anys d'estada en un centre / més de dos anys d'estada en un centre). S'estableix que, per obtenir una mostra aleatòria prou *representativa* i amb un nivell d'error mostral acceptat, cal treure una mostra d'entre 299 i 378 individus de la *població resident censada*, xifres que permetran tenir un nivell de confiança del 90% i el 95%, respectivament, ambdues amb un marge d'error del 4%. La mostra de la recerca es fixa finalment en 350 individus.

La metodologia que s'ha seguit en la recerca ha consistit en el buidat de la informació que consta en els expedients administratius i tècnics de cadascun dels infants i/o adolescents de la mos-

«Estudio comparativo de los factores de incidencia en el tiempo de estancia de niños y adolescentes en varios centros residenciales de acción educativa (CRAE)»

de Josep Maria Torralba (colaboración estadística de Josep Lluís C. Bosch)

El objetivo de esta investigación ha sido buscar y constatar los factores, en el ámbito social y/o institucional, que más inciden en el tiempo de estancia del internamiento de niños y/o adolescentes en varios CRAE de la provincia de Barcelona dependientes de la Dirección General de Atención a la Infancia y la Adolescencia (DGAIA), adscrita en la actualidad al Departamento de Bienestar y Familia de la Generalitat de Catalunya. Los CRAE son un recurso educativo pensado para acoger institucionalmente a los niños y adolescentes bajo la medida de la tutela o guarda administrativa hasta que puedan volver con su familia o se les encuentre una familia acogedora. Son aquellas instituciones donde residen temporalmente los menores a los que se aplica la medida de acogida simple en una institución, de acuerdo con la propuesta de medida que conste en el informe previo de los equipos técnicos competentes. La hipótesis principal del estudio es que se pueden encontrar unos *factores comunes*, con un peso específico determinado, en cada uno de los casos de prolongación de la medida de internamiento del niño o adolescente en el CRAE, y que estos factores son siempre los mismos.

La población objeto del estudio es la población de menores residentes en CRAE de la provincia de Barcelona en fecha 15 de noviembre del año 2000. Se realiza una consulta en la base de datos de menores AS-400 de la DGAIA para obtener el listado de individuos residentes en aquel momento. Después de corregir y depurar el listado obtenido para descartar los menores ingresados en centros de urgencia o emergencia, se obtiene finalmente una población residente censada de 1.020 individuos.

Dadas las características de la población, se realiza un muestreo aleatorio estratificado por las variables «sexo» (hombre / mujer), «edad» (0-5 años / 6-12 años / 13-18 años) y «duración del internamiento» (hasta dos años de estancia en un centro / más de dos años de estancia en un centro). Se establece que, para obtener una muestra aleatoria suficientemente *representativa* y con un nivel de error muestral aceptado, es preciso sacar una muestra de 299 y 378 individuos de la *población resident censada*, cifras que permitirán tener un nivel de confianza del 90% y el 95%, respectivamente, ambas con un margen de error del 4%. La muestra de la investigación se fija finalmente en 350 individuos. La metodología que se ha seguido en la investigación ha consistido en el vaciado de la información que consta en los expedientes administrativos y técnicos

tra establerta. S'ha dut a terme la consulta dels següents documents de cada individu de la mostra, a la base de dades de menors AS-400 de la DGAIA:

- 1) *Síntesi avaluativa*, elaborada per l'Equip d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (EAIA) o bé per l'equip tècnic del centre d'acollida o l'equip tècnic de la DGAIA, amb la proposta d'ingrés del menor en el CRAE.
- 2) *Projecte educatiu individualitzat* (PEI) inicial del menor, elaborat per l'equip educatiu del CRAE.
- 3) *Darrer informe tutorial de seguiment educatiu* (ITSE) del menor, elaborat per l'equip educatiu del CRAE.
- 4) *Informes-proposta* dels menors, elaborats tant per l'equip educatiu del CRAE com per l'EAIA, responsable del seguiment de la família dels infants i/o adolescents.

S'han establert trenta-tres variables per al treball de camp de la recerca, amb la descripció corresponent de les variables, que després han estat recodificades per tal de facilitar l'explotació estadística de les dades.

L'elaboració estadística ha consistit en la construcció de la matriu corresponent a les variables establertes i en el tractament de les dades mitjançant el paquet estadístic SPSS Windows: s'han obtingut les taules de freqüències de cada variable, les taules de contingències entre dues variables amb un nivell d'associació *estadísticament significatiu*, les taules d'associacions múltiples de diverses variables amb un nivell de significació i la construcció d'un model de regressió lineal per tal de determinar si el fet que el CRAE fos públic o privat, religiós o laic, mixt o bé només de nois o només de noies, tenia incidència en el temps d'estada dels infants i/o adolescents en el CRAE.

Els principals resultats obtinguts verifiquen la hipòtesi inicial: s'han trobat i constatat uns factors comuns socials i institucionals en cadascun dels casos en què la mesura de l'internament s'ha prolongat.

Aquests factors són:

- 1) l'edat actual de l'infant,
- 2) el motiu d'ingrés (segons la valoració tècnica de l'equip que ha fet el diagnòstic),
- 3) les activitats o circumstàncies d'alt risc del pare i la mare de l'infant,
- 4) la situació relacional de risc dels progenitors de l'infant,
- 5) la freqüència de la relació de l'infant amb la seva família,
- 6) algunes característiques personals de l'infant,
- 7) el tipus i el nivell d'integració de l'infant en el centre.

de cada niño y/o adolescente de la muestra establecida. Se ha realizado la consulta de los siguientes documentos de cada individuo de la muestra, en la base de datos de menores AS-400 de la DGAIA:

- 1) *Síntesis evaluativa*, elaborada por el Equipo de Atención a la Infancia y la Adolescencia (EAIA) o bien por el equipo técnico del centro de acogida o el equipo técnico de la DGAIA, con la propuesta de ingreso del menor en el CRAE.
- 2) *Proyecto educativo individualizado* (PEI) inicial del menor, elaborado por el equipo educativo del CRAE.
- 3) Último *informe tutorial de seguimiento educativo* (ITSE) del menor, elaborado por el equipo educativo del CRAE.
- 4) *Informes-propuesta* de los menores, elaborados tanto por el equipo educativo del CRAE como por el EAIA, responsable del seguimiento de la familia de los niños y/o adolescentes.

Se han establecido treinta y tres variables para el trabajo de campo del estudio, con la correspondiente descripción de las variables, que después han sido recodificadas para facilitar la explotación estadística de los datos.

La elaboración estadística ha consistido en la construcción de la matriz correspondiente a las variables establecidas y en el tratamiento de los datos mediante el paquete estadístico SPSS Windows: se han obtenido las tablas de frecuencias de cada variable, las tablas de contingencias entre dos variables con un nivel de asociación estadísticamente significativo, las tablas de asociaciones múltiples de varias variables con un nivel de significación y la construcción de un modelo de regresión lineal para determinar si el hecho de que el CRAE fuese público o privado, religioso o laico, mixto o bien sólo de chicos o sólo de chicas, tenía incidencia en el tiempo de estancia de los niños y/o adolescentes en el CRAE.

Los principales resultados obtenidos verifican la hipótesis inicial: se han encontrado y constatado unos factores comunes sociales e institucionales en cada uno de los casos en que la medida del internamiento se ha prolongado.

Estos factores son:

- 1) la edad actual del niño,
- 2) el motivo de ingreso (según la valoración técnica del equipo que ha hecho el diagnóstico),
- 3) las actividades o circunstancias de alto riesgo del padre y la madre del niño,
- 4) la situación relacional de riesgo de los progenitores del niño,
- 5) la frecuencia de la relación familiar del niño con su familia,
- 6) las características personales del niño,
- 7) el tipo y el nivel de integración del niño en el centro.

1. En relació amb l'edat actual de l'infant

Pel que fa a l'edat, s'observa un augment del percentatge de casos de menors en edats preadolescents i adolescents (13, 14 i 15 anys) i és significatiu el 10,3% de casos als 17 anys d'edat. Podem afirmar que, com més gran és l'infant, més temps romandrà en el CRAE, sobretot si està en l'edat preadolescent o adolescent. Això s'explica per la manca d'indicadors que podem qualificar d'èxit com a propostes de sortida de la institució, com ara la guarda amb progenitors, l'acolliment familiar parental o l'acolliment amb una família aliena; i, en canvi, per l'augment dels indicadors que podem qualificar de fracàs, com ara la proposta de seguir l'internament, el trasllat a un altre centre, la fuga o el no-retorn al centre. La reincorporació o adaptació dels menors al seu nucli familiar d'origen o bé a un altre nucli familiar alternatiu és més possible quan l'infant és petit.

2. En relació amb el motiu d'ingrés (segons la valoració tècnica de l'equip que ha fet el diagnòstic)

S'observa que el *primer motiu* d'ingrés dels menors de la mostra en un CRAE és la negligència i la desatenció dels progenitors (53,1% dels casos). En *segon lloc* hi ha els maltractaments dels progenitors (14,3%), i en *tercer lloc*, la incapacitat educativa d'aquests (12%). En canvi, la manca de familiars que es puguin fer càrrec dels menors o la drogoaddicció i/o els hàbits delictius dels progenitors, ocupen els *darrers llocs*, amb uns percentatges més baixos. Es verifica que el motiu d'ingrés incideix d'una manera significativa en el temps d'estada dels menors en els CRAE, pel fet que, com més incapacitat o negligència manifesten els progenitors, més augmenta el temps d'estada del menor en la institució. Els supòsits que més redueixen el temps d'estada són la malaltia mental, la drogoaddicció i els hàbits delictius dels progenitors, així com la manca de familiars que puguin fer-se càrrec dels menors. Aquestes darreres situacions poden afavorir més possibilitats de canvi de continuïtat del menor en el centre.

3. En relació amb les activitats o circumstàncies d'alt risc del pare i la mare

Pel que fa a les activitats o circumstàncies d'alt risc del pare, s'observa un augment dels dies d'estada (calculats en anys per millorar la comprensió temporal) dels seus fills en un CRAE quan aquestes són: «mort» (6,7 anys), «altres» (3,6 anys), «abús sexual de filles» (3,2 anys), «absències continuades del domicili familiar» (3 anys), «delegació de la cura dels fills en la mare, els avis paterns o terceres persones» (3 anys) i «conducta agressiva» (2,9 anys).

1. En relación con la edad actual del niño

Por lo que hace referencia a la edad, se observa un aumento del porcentaje de casos de menores en edades preadolescentes y adolescentes (13, 14 y 15 años) y es significativo el 10,3% de casos a los 17 años de edad. Podemos afirmar que, a mayor edad del menor, más tiempo residirá en el CRAE, sobretodo si está en la edad preadolescente o adolescente. Esto se explica por la falta de indicadores que podemos calificar de éxito como propuestas de salida de la institución, como son la guarda con progenitores, el acogida familiar parental o el acogida con una familia ajena; y, en cambio, por el aumento de los indicadores que podemos calificar de fracaso, como son la propuesta de seguir el internamiento, el traslado a otro centro, la fuga o el no retorno al centro. La reincorporación o adaptación de los menores a su núcleo familiar de origen o bien a otro núcleo familiar alternativo es más posible cuando el niño es más pequeño.

2. En relación con los motivos de ingreso (según la valoración técnica del equipo que ha hecho el diagnóstico)

Se observa que el *primer motivo* de ingreso de los menores de la muestra en un CRAE es la negligencia y la desatención de los progenitores (53,1% de los casos). En segundo lugar se encuentran los malos tratos de los progenitores (14,3%), y en tercer lugar, la incapacidad educativa de estos (12%). En cambio, la falta de familiares que se puedan hacer cargo de los menores o la drogadoicción y/o los hábitos delictivos de los progenitores, ocupan los *últimos lugares*, con unos porcentajes más bajos. Se verifica que el motivo de ingreso incide de una manera significativa en el tiempo de estancia de los menores en los CRAE, por el hecho de que, a más incapacidad o negligencia de los progenitores, más aumenta el tiempo de estancia del menor en la institución. Los supuestos que más reducen el tiempo de estancia son la enfermedad mental, la drogadoicción y los hábitos delictivos de los progenitores, así como la falta de familiares que se puedan hacer cargo de los menores. Estas últimas situaciones pueden favorecer más las posibilidades de cambio de continuidad del menor en el centro.

3. En relación con las actividades o circunstancias de alto riesgo del padre y la madre

En lo que respecta a las actividades o circunstancias de alto riesgo del padre, se observa un aumento de los días de estancia (calculados en años para mejorar la comprensión temporal) de sus hijos en un CRAE cuando estas son: «muerte» (6,7 años), «otras» (3,6 años), «abuso sexual de hijas» (3,2 años), «ausencias continuadas del domicilio familiar» (3 años), «delegación del cuidado de los hijos en la madre, los abuelos paternos o terceras personas» (3 años) y «conducta agresiva» (2,9 años).

Les activitats o circumstàncies d'alt risc de la mare que comporten més dies d'estada per als seus fills són: «inducció als fills a la mendicitat» (4 anys), «absències continuades del domicili familiar» (3,7 anys), «ingressos freqüents en hospitals psiquiàtrics o en centres per a toxicòmans» (3,7 anys), «dependència de serveis assistencials» (3,3 anys), «delegació de la cura dels fills en germans, l'àvia materna o terceres persones» (3,1 anys) i «ingrés a la presó per fets delictius» (2,9 anys).

4. En relació amb la situació relacional de risc dels progenitors de l'infant

Pel que fa a la situació relacional de risc dels progenitors de l'infant, s'observa un percentatge elevat de casos de maltractaments entre els progenitors (25,7%) i són significatives les variables «separació violenta entre progenitors» (22,6%) i «separació i maltractaments entre progenitors» (12,6%). Es constata la importància de les dificultats de convivència entre els progenitors, que poden arribar a provocar situacions de maltractaments i la ruptura entre la parella. Cal destacar el percentatge important d'infants que viuen només amb la seva mare, i sovint amb altres germans, arran d'una separació violenta, amb maltractaments o no, entre els progenitors. I també el percentatge elevat d'infants que conviuen amb altres persones o bé amb la mare i el nou company d'aquesta, en una situació de canvis freqüents de la parella de la mare que implica una inestabilitat familiar i emocional per als infants.

5. En relació amb la freqüència de la relació familiar

Pel que fa a la freqüència de la relació del menor amb la seva família, les sortides de cap de setmana i de vacances suposen el percentatge més elevat (40%), seguides de les sortides puntuals del centre (20,3%). És significativa la variable de visites al centre (11%) i el període de prova de convivència familiar previ al desinternament definitiu del menor (8%). Es constata que la freqüència de la relació familiar incideix en el temps d'estada del menor en el centre i en les possibilitats de sortida de l'infant de la institució per retorn amb els seus progenitors. A mesura que augmenta la freqüència de la relació familiar, augmenten les probabilitats de sortida exitosa de l'infant del centre. I si aquesta freqüència es redueix, es redueixen les possibilitats d'èxit. Es pot afirmar que, a mesura que augmenta la freqüència de la relació familiar amb l'infant, més probabilitats hi haurà de sortida exitosa del centre en forma de proposta de mesura per part de l'equip educatiu del centre. En canvi, quan la freqüència de relació familiar disminueixi o quedi estancada, les possibilitats de sortida de l'infant de la institució disminuiran.

Las actividades o circunstancias de alto riesgo de la madre que conllevan más días de estancia para sus hijos son: «inducción a los hijos a la mendicidad» (4 años), «ausencias continuadas del domicilio familiar» (3,7 años), «ingresos frecuentes en hospitales psiquiátricos o en centros para toxicómanos» (3,7 años), «dependencia de servicios asistenciales» (3,3 años), «delegación del cuidado de los hijos en hermanos, la abuela materna o terceras personas» (3,1 años) e «ingreso en prisión por hechos delictivos» (2,9 años).

4. En relación con la situación relacional de riesgo de los progenitores del niño

En lo que respecta a la situación relacional de riesgo de los progenitores del niño, se observa un elevado porcentaje de malos tratos entre los progenitores (25,7%) y son significativas las variables «separación violenta entre progenitores» (22,6%) y «separación y malos tratos entre progenitores» (12,6%). Se constata la importancia de las dificultades de convivencia entre los progenitores, que pueden llegar a provocar situaciones de malos tratos y de ruptura entre la pareja. Es importante destacar el porcentaje de menores que viven sólo con su madre, y a menudo con hermanos, a raíz de una separación violenta, con malos tratos o no, entre los progenitores. Y también el porcentaje elevado de menores que conviven con otras personas o bien con la madre y el nuevo compañero de ésta, en una situación de cambios frecuentes de la pareja de la madre que implica una inestabilidad familiar y emocional para los menores.

5. En relación con la frecuencia de la relación familiar

Respecto a la frecuencia de la relación del menor con su familia, las salidas de fin de semana y de vacaciones suponen el porcentaje más elevado (40%), seguidas de las salidas puntuales del centro (20,3%). Es significativa la variable de visitas al centro (11%) y el período de prueba de convivencia familiar previo al desinternamiento definitivo del menor (8%). Se constata que la frecuencia de la relación familiar incide en el tiempo de estancia del menor en el centro y en las posibilidades de salida del niño de la institución por retorno con sus progenitores. A medida que aumenta la frecuencia de la relación familiar, aumentan las probabilidades de salida exitosa del niño del centro. Y si esta frecuencia se reduce, se reducen las posibilidades de éxito. Se puede afirmar que, a medida que aumenta la frecuencia de la relación familiar con el niño, más probabilidades habrá de salida exitosa del centro en forma de propuesta de medida por parte del equipo educativo del centro. En cambio, cuando la frecuencia de la relación familiar disminuya o quede estancada, las posibilidades de salida del niño de la institución disminuirán.

6. En relació amb algunes característiques personals de l'infant

En relació amb algunes característiques personals de l'infant, s'observa un alt percentatge d'infants i/o adolescents amb trastorns de conducta (24,3%). És significatiu el percentatge dels que presenten una malaltia mental diagnosticada (11,7%) i la combinació de trastorns de conducta i fugues del centre (6%). Es constata que algunes característiques personals dels infants incideixen en el temps d'internament d'aquests en els CRAE. Els infants amb una patologia orgànica crònica, una disminució psíquica, una patologia mental o bé amb trastorns del comportament greus, són els que perllonguen la seva estada en els centres. La combinació de trastorns greus de conducta amb fugues reiterades del centre incideix encara més en el temps d'estada en el centre.

7. En relació amb el tipus i el nivell d'integració de l'infant en el centre

Pel que fa el tipus i el nivell d'integració de l'infant en el centre, el 78% dels infants i/o adolescents es troben ben integrats, segons la valoració que fa l'equip educatiu del centre. És significatiu que l'11% dels casos no estiguin ben adaptats al centre i que el 9% només estiguin adaptats a aquest. Per tant, es pot afirmar que el 87% dels infants ingressats en CRAE estan ben integrats o adaptats al centre i que només un de cada deu no ho està. El procés d'integració o adaptació al centre està molt relacionat amb la vinculació de l'infant als adults que hi treballen i amb les característiques personals de l'infant.

Es verifica que els infants que no es presenten com a «conflictius o problemàtics» per a la institució són els que presenten un percentatge més elevat de proposta per continuar en el mateix centre, mentre que els que no estan ben adaptats per característiques personals de l'infant o bé manca de lligam afectiu amb els adults del centre són els que més ràpidament seran proposats per canviar de centre. Els infants que no acaben d'integrar-se al centre o només es troben adaptats són els que tenen potser una expectativa més gran de sortir de la institució per tornar amb els seus progenitors.

Per tal de veure el pes específic de la tipologia de cada centre (sexes de la població que atén, titularitat pública o privada i si es tracta d'una entitat religiosa o laica) en el temps d'estada dels infants en els centres s'han construït uns *models de regressió lineal*.

L'estada mitjana en un CRAE és de 491 dies, xifra que s'incrementa en 47 dies per cada any d'edat de l'infant. Les estades mitjanes en centres de nens són de 430 dies, menys que la mitjana d'estada en els centres de nenes o en els centres mixtos. I les

6. En relación con algunas características personales del niño

En relación con algunas características personales del niño, se observa un alto porcentaje de menores con trastornos de conducta (24,3%). Es significativo el porcentaje de los que presentan una enfermedad mental diagnosticada (11,7%) y la combinación de trastornos de conducta y fugas del centro (6%). Se constata que algunas características personales de los niños inciden en el tiempo de internamiento de éstos en los CRAE. Los niños con una patología orgánica crónica, una disminución psíquica, una patología mental o bien con trastornos del comportamiento graves, son los que más prolongan su estancia en los centros. La combinación de trastornos graves de conducta con fugas reiteradas del centro incide todavía más en el tiempo de estancia en el centro.

7. En relación con el tipo y el nivel de integración del niño en el centro

En relación con el tipo y el nivel de integración del niño en el centro, el 78 % de los menores se encuentran bien integrados, según la valoración que hace el equipo educativo del centro. Es significativo que el 11% de los casos no estén bien adaptados al centro y que el 9% sólo estén adaptados a éste. Por tanto, se puede afirmar que el 87% de los niños ingresados en CRAE se encuentran bien integrados o adaptados al centro y que sólo uno de cada diez no lo está. El proceso de integración o adaptación al centro está muy relacionado con la vinculación del niño a los adultos que trabajan en el centro y con las características personales del niño.

Se verifica que los niños que no se presentan como «conflictivos o problemáticos» para la institución son los que presentan un porcentaje más elevado de propuesta para continuar en el mismo centro, mientras que los que no están bien adaptados por características personales del mismo niño o por falta de vínculo afectivo con los adultos del centro son los que más rápidamente serán propuestos para cambiar de centro. Los niños que no acaban de integrarse en el centro o sólo se encuentran adaptados son los que tienen quizá una expectativa más grande de salir de la institución para volver con sus progenitores.

Para ver el peso específico de la tipología de cada centro (sexo de la población que atiende, titularidad pública o privada y si se trata de una entidad religiosa o laica) en el tiempo de estancia de los menores en los centros se han construido unos *modelos de regresión lineal*.

La estancia media en un CRAE es de 491 días, cifra que se incrementa en 47 días por cada año de edad del menor. Las estancias medias en centros de niños son de 430 días, menos que el promedio de estancia en los centros de niñas o en los centros

estades mitjanes en centres religiosos són de 339 dies, més llargues en comparació amb les estades en centres laics. Les variables que més allarguen l'estada dels infants en els CRAE són, per ordre de prioritats, l'edat de l'infant i que el centre sigui religiós. La variable que més disminueix l'estada és que el centre sigui només de nens.

Per tal de conèixer el grau d'eficàcia dels CRAE en funció de les variables «sexe i edat de l'infant» i «tipologia del centre» (pel gènere que acull), s'ha realitzat una regressió logística. En aquesta regressió s'utilitza la variable «motiu de desinternament del centre» recodificada en les categories següents: «guarda amb progenitors», «acolliment familiar parental» i «acolliment amb família aliena», com a categories indicadores d'èxit; i «trasllat a un altre centre» i «fuga o no-retorn al centre», com a indicadors de fracàs. Una edat menor i el fet de ser home són variables que incideixen de manera significativa en l'èxit de la institució, mentre que el tipus de centre no influeix de manera significativa en les mesures que hem definit d'èxit.

mixtos. Y las estancias medias en centros religiosos son de 339 días, más largas en comparación con las estancias en centros laicos. Las variables que más alargan la estancia de los niños en los CRAE son, por orden de prioridad, la edad del niño y que el centro sea religioso. La variable que más disminuye la estancia es que el centro sea sólo de niños.

Para conocer el grado de eficacia de los CRAE en función de las variables «sexo y edad del menor» y «tipología del centro» (por el género que atiende), se ha realizado una regresión logística. En esta regresión se utiliza la variable «motivo de desinternamiento del centro» recodificada en las siguientes categorías: «guarda con progenitores», «acogida familiar parental» y «acogida con familia ajena», como categorías indicadoras de éxito; y «traslado a otro centro» y «fuga o no retorno al centro», como indicadores de fracaso. Una edad menor y el hecho de ser hombre son variables que inciden de forma significativa en el éxito de la institución, mientras que el tipo de centro no influye de forma significativa en las medidas que hemos definido como de éxito.

Butlletins. *Invesbreu* publicats

- 1 *Immigrants i criminalitat a Europa. Els exemples d'Alemanya i Espanya.* Gener 1995
- 2 *La preso pública de Barcelona durant l'etapa isabelina / La casa de correcció de Barcelona (1836-1856).* Gener 1998.
- 3 *El cost de la justícia penal. Privació de llibertat i alternatives.* Febrer 1998.
- 4 *El nen abusat sexualment com a testimoni / Els delictes contra la llibertat sexual relacionats amb menors.* Març 1998.
- 5 *Intel·ligència i personalitat en el procés rehabilitador del delinqüent.* Maig 1998.
- 6 *Salut i presó.* Octubre 1998.
- 7 *La premsa envers la violència juvenil i la presó.* Novembre 1998.
- 8 *El tractament dels agressors sexuals.* Febrer 1999.
- 9 *La victimització a Catalunya l'any 1996.* Abril 1999.
- 10 *Programes aplicats de psicologia comunitària amb personal penitenciari.* Juny 1999.
- 11 *Justícia juvenil: inserció laboral i mesures en medi obert.* Octubre 1999.
- 12 *Reincidència i delinqüència juvenil.* Novembre 1999.
- 13 *Violència domèstica.* Desembre 1999.
- 14 *L'estat de l'adopció a Catalunya (1998-1999).*
- 15 *Maltractaments infantils a Catalunya.* Juny 2000
- 16 *Presó i dones. La incidència dels programes motivacionals en la conducta social. Un estudi evolutiu (1988-2000) a la presó de dones de Barcelona.* Setembre 2000
- 17 *Avaluació d'un programa de tractament per a joves violents.* Novembre 2000
- 18 *Avaluació de l'efectivitat dels programes de tractament amb delinqüents a Europa.* Gener 2001
- 19 *La victimització a Catalunya l'any 1999.* Maig 2001
- 20 *L'arrest de cap de setmana a Catalunya (1996-2000)*
- 21 *Addictes a les drogues i reincidència en el delictes*

Edició i producció: Centre
d'Estudis Jurídics i Formació
Especialitzada
Roger de Flor, 196
Tel. 93 207 31 14
Fax 93 207 67 47
cejfe.dij@gencat.net

Tiratge: 2.500 exemplars

ISSN: 1138-5014
Dip. legal: B-1482-1998